

Edward GIGILEWICZ, Maria Loyola OPIELA (red.), *Prace, szkice i notatki Edmunda Bojanowskiego. Inedita*, t. I – ss. 914; t. II – ss. 1006, Lublin: Zgromadzenie Sióstr Służebniczek BDNP 2016.

Weronika GIGILEWICZ (oprac.), *Prace, szkice i notatki Edmunda Bojanowskiego. Inedita. Indeksy*, Lublin–Katowice: Zgromadzenie Sióstr Służebniczek BDNP–Drukarnia Archidiecezjalna 2016, ss. 64.

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rped.2018.10.1-11>

W 2016 r. staraniem Zgromadzenia Sióstr Służebniczek NMP Niepokalanie Poczętej oraz Instytutu Leksykografii KUL na rynku wydawniczym ukazała się niezwykle ważna pozycja dla każdego, kto chciałby wzbogacić swoją wiedzę z zakresu kultury społeczeństwa wielkopolskiego XIX w. Publikacja *Prace, szkice i notatki Edmunda Bojanowskiego. Inedita* jest dopełnieniem wydanej do tej pory spuścizny Założyciela Służebniczek¹. Krytyczne wydanie – obejmujące ponad 32 teczki notatek prywatnych, łącznie więcej niż 1700 kart – powstało na bazie rękopisów (zapisywanych na luźnych lub zszytych kartach, skrawkach papieru) przechowywanych w Archiwum Głównym Służebniczek w Dębicy oraz nielicznych kart włączonych z Archiwum Głównego Służebniczek w Luboniu.

Same niepublikowane dotąd źródła mają bardzo skomplikowane dzieje. Do tej pory ustalono, że Bojanowski przed swoją śmiercią przekazał notatki s. Elżbiecie Szkuclapskiej. Sprawowała ona nad nimi pieczę przez dłuższy czas, jednak w obliczu narastającego zagrożenia ze strony zaborców oddała je pod opiekę zaufanym osobom – s. Marii Filipiak oraz Antoniemu Brzezińskiemu. W czasie I wojny światowej archiwalia zostały przetransportowane do Wiednia do Domu Polskiego, a stamtąd powróciły do Dębicy. Podobny los spotkał spuściznę podczas II wojny światowej: całość wywieziono do ochronki w Ropczycach, później złożono w tamtejszej plebanii, a ostatecznie znów trafiły do Archiwum w Dębicy².

W 2007 r. podjęto decyzję o digitalizacji pozostawionej spuścizny, aby dopełnić obraz osoby Błogosławionego poprzez rozpowszechnienie przekazanych przez niego rękopisów. Dlatego też Rada Federacji Zgromadzeń Sióstr Służebniczek NMP Niepokalanie Poczętej uznała, że należy powołać Radę Naukową, która będzie sprawowała pieczę nad edytorskim opracowaniem materiału. Całość prac zrealizowano w ramach projektu badawczego *Edycja krytyczna notatek Edmunda Bojanowskiego*.

Zakres materiału, który można odnaleźć w tych dwóch opasłych tomach *Prac, szkiców i notatek Edmunda Bojanowskiego. Inedita*, jest niezwykle różnorodny. Został on

¹ Do tej pory ukazały się: *Reguła Zgromadzenia Służebniczek Boga-Rodzicy-Dziewicy Niepokalanie Poczętej*, Katowice 1991; *Korespondencja Edmunda Bojanowskiego z lat 1829-1871*, t. I-II, oprac. L. Smółka, Wrocław: Drukarnia Archidiecezjalna 2001; E. BOJANOWSKI, *Dziennik*, t. I-IV, oprac. L. Smółka, Wrocław: Drukarnia Archidiecezjalna 2009.

² Więcej na ten temat zob. E. GIGILEWICZ, M.L. OPIELA, *Wstęp*, w: *Prace, szkice i notatki Edmunda Bojanowskiego. Inedita*, t. I, red. ciż, Lublin: Zgromadzenie Sióstr Służebniczek BDNP – Katowice: Drukarnia Archidiecezjalna 2016, s. IX-XVIII.

podzielony przez redaktorów oraz zespół badawczy według kryterium merytorycznego na dziewięć rozdziałów, w których wyodrębniono podrozdziały treściowo powiązane z danym działem. W pierwszym tomie można odnaleźć *Prace historyczne i literackie*, *Wychowanie w ochronach*, *Sprawy organizacyjne i gospodarcze dotyczące ochronek* oraz *Wypisy i szkice o tematyce religijnej*. W drugim zaprezentowane zostały *Materiały i szkice do prac etnograficznych i historycznych*, *Zbiory pieśni i piosenek*, *Notatki związane z redakcją czasopism*, *Excerpta i epitomaty* oraz *Varia*. Prezentowane w publikacji źródła obejmują rękopisy, notatki, wykazy, cytaty z publikacji innych autorów (książek oraz artykułów) nie tylko współczesnych Bojanowskiemu, ale także wcześniejszych. Całość dopełniają stanowiące odrębną pozycję *Indeksy*, które zostały podzielone na trzy części: osobowy, geograficzny oraz rzeczowy. Wydanie ich w odrębnym wolumenie niezmiernie ułatwia korzystanie z podanego odbiorcy narzędzia badawczego.

Wydanie zostało przygotowane na bardzo wysokim poziomie edytorskim. Dla ułatwienia potencjalnemu czytelnikowi zrozumienia prezentowanego materiału na początku tomu pierwszego umieszczono *Notę edytorską*, która w niezwykle precyzyjny sposób opisuje poczynione w tekście zmiany, m.in. modernizacje mające umożliwić obcowanie z utworem. Jednakże – należy to jasno zaznaczyć – nie zrezygnowano z elementów pozanormatywnych (gwaryzmów, neologizmów, neosemantyzmów) ani z wyrazów czy wyrażeń oddających ducha i charakter tamtej epoki, ale wyjaśniono je w komentarzach. Dzięki temu zabiegowi przedstawiony materiał nie został oderwany od współczesnej mowy Zakonodawcy.

Warto również zatrzymać się nad zastosowanymi znakami edytorskimi, bez których wydanie nie byłoby tak dokładne. Aby czytelnik mógł zobaczyć oryginalną i niezakłamaną treść rękopisów Bojanowskiego, zespół badawczy zaznaczył wszelkie skreślenia oraz interpolacje. Ciekawym i bardzo innowacyjnym pomysłem było zamieszczenie na jednej karcie nie tylko przypisów edytorskich, ale także komentarzy oraz przypisów odautorskich. Dzięki temu odbiorca może sprawnie poruszać się po całym tekście, bez konieczności szukania przypisu na dalszych stronach tekstu, wielokrotnie zamieszczanych na końcu książek, co mogło doprowadzać do zagubienia się w materiale.

Wartość etyczna *Prac, szkiców i notatek Edmunda Bojanowskiego. Inedita* została również dostrzeżona przez Kapitułę Nagrody Stowarzyszenia Wydawców Katolickich FENIKS 2017, która postanowiła przyznać tej publikacji FENIKSA w kategorii „duchowość”. Warto nadmienić, że w tej samej kategorii FENIKSA otrzymała pozycja *Kompendium edukacyjne Edmunda Bojanowskiego*³, która powstała na bazie recenzowanej publikacji.

Prace, szkice i notatki Edmunda Bojanowskiego. Inedita stanowią istotną pozycję na rynku książki, ponieważ pozwalają poznać sytuację nie tylko polityczną, ale także ekonomiczną czy choćby społeczną mieszkańców Wielkopolski w XIX w. Zamieszczony tu materiał jest na tyle szeroki, że może być przydatny w pracach badawczych w wielu dziedzinach naukowych. Zarówno literaturoznawca, językoznawca, historyk, etnograf, jak i paleograf czy pedagog (oraz inni naukowcy z dziedzin tu niewymienionych) dostają do ręki kopalnię wiedzy. To bogate źródło pozwala również na zgłębienie postaci samego

³ *Kompendium edukacyjne Edmunda Bojanowskiego*, red. M.L. Opiela, Lublin: Wydawnictwo Episteme (2016).

Zakonodawcy, na nowo odkrycia jego głębokiej osobowości. Umożliwia dostrzeżenie w nim człowieka renesansu, zainspirowanego pedagogiką, religijnością ludową, literaturą oraz problemami społeczeństwa, w jakim przyszło mu żyć. Z kart *Prac, szkiców i notatek Edmunda Bojanowskiego. Inedita* przemawia człowiek, który całym sercem był zaangażowany w pomoc bliźniemu. Publikacja przekazuje ważność misji ewangelizacyjnej Kościoła, ale także jest wyrazem aktywności Sióstr Służebniczek i dowodem ich inspiracji w życiu codziennym.

Marta Diana Rozwadowska
Katedra Tekstologii i Edytorstwa KUL
Instytut Leksykografii KUL
mdrozwadowska@interia.pl

Ks. Rafał BEDNARCZYK, *Prawa, obowiązki i zadania wychowawcze rodziców w myśli Prymasa Stefana Wyszyńskiego. Studium katechetyczne*, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego 2017, ss. 624.

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rped.2018.10.1-12>

Z wielką estymą należy przyjąć ukazanie się publikacji *Prawa, obowiązki i zadania wychowawcze rodziców w myśli Prymasa Stefana Wyszyńskiego. Studium katechetyczne* autorstwa ks. Rafała Bednarczyka. Powstała ona w czasie, gdy prawa, obowiązki i zadania wychowawcze rodziców często zostają kwestionowane, pomniejszane czy wręcz eliminowane w imię tzw. tolerancji promowanej, np. przez Unię Europejską z jej dyrektywami związanymi m.in. z masowym napływem emigrantów, przemieszaniem wyznań czy innymi przemianami cywilizacyjnymi, związanymi z życiem rodzinnym, społecznym czy systemem oświaty.

Książka składa się z trzech rozdziałów, które zatytułowano następująco: rozdz. I: „Geneza i rozwój poglądów pedagogiczno – wychowawczych Stefana Wyszyńskiego” (s. 19-89); rozdz. II: „Prawa rodziców w edukacji religijnej” (s. 91-274); rozdz. III: „Obowiązki i zadania rodziców w edukacji religijnej” (s. 275-416).

W rozdziale pierwszym Autor ukazał dom rodzinny, szkołę i uniwersytet jako miejsca znaczące dla kształtowania się poglądów wychowawczych. Swoistą ocenę ówczesnego szkolnictwa i jego wpływu na cywilizację S. Wyszyński przedstawił w pracy doktorskiej, zatytułowanej *Prawa rodziny, Kościoła i państwa do szkoły*. Tematy te stale podnosił w wielu artykułach, zarówno o charakterze naukowym, jak i popularnonaukowym, oraz w swym pasterskim nauczaniu.